



Trädgårdstrollet

ODLA FRUKT & BÄR

Planera och njut
av en lång skördesäsong

© Trädgårdstrollet.se



Innehåll:

- Varför lång säsong?
- Hur: Skillnad på sort & sort
- Vad passar dig...?
- Vad: Vanliga och mindre vanliga frukter & bär
- När: De tidiga & senare
- Kombinera mera
- Konsten att välja bort
- Mall
- Boktips



Varför odla eget?

Allt finns väl i matbutiken?

Godare?

Nyttigare?

Varför odla eget?

Allt finns väl i matbutiken?

Mer mångfald
av sorter?

Bättre beredskap?

Godare?

Nyttigare?

"Billigare?"

"Enklare?"

Mer mångfald
av sorter?

Varför odla eget?

Allt finns väl i matbutiken?

Bättre beredskap?

Godare?

Nyttigare?

Billigare?

Varför odla eget?

Mer mångfald
av sorter?

"Enklare?"

Allt finns väl i matbutiken?

För att det är roligt!

Bättre beredskap?

Dina skäl?

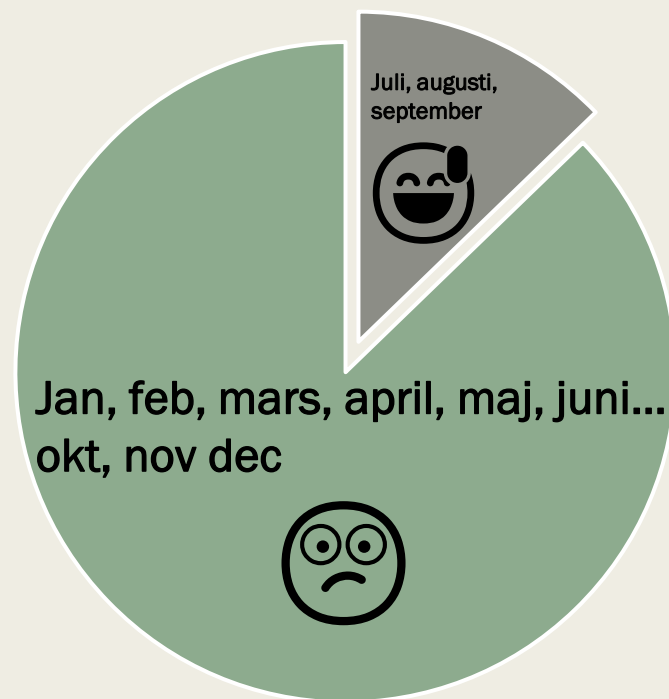
Drömmen



Den brutala verkligheten

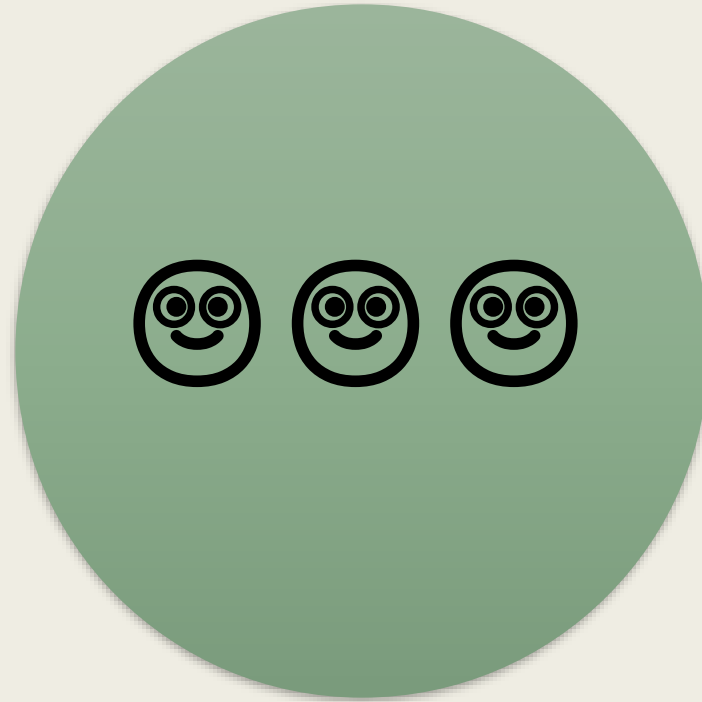


Verkligheten för många



Min verklighet:

jämnare flöde, kombination av sorter som kompletterar varann



Mål

Äta något eget alla årstider – äta i säsong

TEORETISK MALL:

- **ÅRET RUNT/VÅR** : Från frysen, must, saft, sylt, torkat, rabarber →
- **TIDIG SOMMAR**: blåbärstry, smultron, tidiga jordgubbar →
- **SOMMAR**: smulgubbar, mittisommaren-jordgubbar, vinbär, hallon, körsbär →
- **SENSOMMAR**: krusbär, björnbär, persika, plommon, päron, sommaräpplen, vindruvor, amerikanska blåbär →
- **HÖST**: höstrabarber, sena jordgubbar, hösthallon, höstäpplen, havtorn (skördar vinteräpplen) →
- **VINTER**: lagrade vinteräpplen (som plockades i höstas), från frysen, must, saft, sylt, torkat →

PRAKTISKT EXEMPEL:

Rabarber Spangsbjerg, äppelmust, blåbärstrysylt, torkade päron & äpple

Aurora, Jugana, Boreal Beast, Baron von Solemacher, Honeoye E

Rebecka E, Mieze Schindler, Polka E, Petter E, Jonkheer van Tets, Gullan, Aili,
Glen Ample E, Stella E

Martlet E, Black Satin, Riga, Victoria E, Pepi, Lovisa E, Sukribe, Emil E, Putte E, Pelle E

Apple Delight, Malwina, Elektra E, Katja E, Lotta E (Aroma E, Folke E)

Aroma E, Folke E, Gul Richard

Måste alla odla allt...?

Vad behöver du?

Vad vill du äta?

Vad brukar du köpa??

Vad orkar du skörda och sköta???

Varför lång säsong?

- Lite skörd hela tiden, från vår till senhöst (lagrat/torkat/tillagat vintertid)
- Mindre arbetsintensivt
- Du hinner njuta



Hur:

det är skillnad på sort och sort

- Ingen sort är bäst på allt samtidigt
- Kombinera olika sorter med olika egenskaper som kompletterar varann
- Hur äter/använder du din skörd? Färsk, tillagad (saft, sylt, mos, paj etc)
- Äpplen bra exempel:



Skapa ”en säsong i säsongen”

Förläng varje kategori

- Mycket tidig? (tål blommorna vårfröst?)
- Tidig?
- Medeltidig?
- Sen?
- Mycket sen?
- Lagringsbar? (kan frysas?)



Vilken sort är bäst (för dig)?
Vad ska DU välja?

Färskt eller tillagat?

Tung lerjord?

Vilken sort är bäst? Vad ska du välja?

Stor eller liten odlingsyta?

Växthus eller ej?
(mikroklimat)

Vilken VÄXTZON bor du i?
(mognad, ej överlevnad)

(Sjukdomar?)

Vad passar dig...?

Välj sorter som passar din ZON, TID, ORK, MATVANOR & LAGRINGSMÖJLIGHETER

- Vilka frukter & bär brukar ni köpa?
(kan ni odla den själv?)
- Vill du äta färskt eller tillaga? (ids du torka, koka sylt, saft eller mos? Hinner du?)
- Har du lagringssmöjligheter? (Alla har inte potatiskällare... Men du kanske kan gräva ner? Eller förvara i frigolitlåda? Rått säkert, svalare förråd?)
- Vad har du för målbild...?



Vad passar läget?

”Rätt växt på rätt plats”

- Soligt!
- Zon?
- Välldränerat
- Får det plats – allt är litet i början
- Sektioner?



Ingen sort är bäst på allt samtidigt;
kombinera sorter som kompletterar varann.

Rabarber (ca april-juli)



- God eller produktiv?
- Kom ihåg att gödsla!
- Odladittålamod i minst 3 år (fullstor efter 5-7 år)

- Viktoria & Elmsblitz
- Barbro E
- Spangsbjerg (jordgubbar & hallon)
- Valentine (vunnit smaktest)
- Apple Delight zon 1-5 (vår OCH höst)

Blåbärstry / Honungsbär / Haskap (ca juni-juli)

trädgårdens "tidigaste" bär

- 3-5 st olika namnsorter för pollinerings skull
- Ryska eller japanska?
- Särskild jord?

Aurora – juni

Jugana juni-juli

Boreal Beast (bra frys-smak) juli-aug

Boreal Blizzard (köttiga bär) juli-aug



Boreal Blizzard

Jordgubbar:

Tidig, mittisommaren, sen + remonterande

- **Tidiga sorter ca juni/juli:** Avanta, Honeoye E, Jonsok, Rumba
- **Mittisommaren ca juli-aug:** Mieze Schindler, Polka E
- **Sen ca aug-sept:** Florence E, Malwina, Salsa
- **Remonterande:** Ostara, Delizz F1



Roman F1



Malwina



Roliga:

Med vita bär – Bianca, Snövit mfl

Med rosa blommor – Ruby Ann, Roman F1 mfl

Jättestor: Sweet Colossus

Smultron



- Med revor – Rödluvan E, Snövit E
- Utan/väldigt få revor - Rügen /Baron von Solemacher, Bowlenzauber, Pineapple Crush
- Som kantväxt eller utfyllare?
- Röda eller vita?

De sorters smultron som kommersiella odlare gärna väljer och som på en skala från 1-10 rankas som 10 både vad gäller smak, avkastning och tillväxt hos plantan är:

Bowlenzauber, Pineapple Crush och Reine des Vallees.

Andra sorter som kommer nära topplistan är Etoile Jaune, Hawaii 4, Vanilla och Yellow Wonder.

Smulgubbar

- Annelie, Rebecka E, Sara, Florika, Spadeka
- Korsning mellan smultron och jordgubbar
- Skickar ut revor
- Kom ihåg att höstgödsla!
- Hur får man tag på dem...?



Rebecka E

Vinbär (ca juli)

Svarta, röda, rosa, vita, gröna, bruna, randiga, droppformade...



- Färskt eller sylt & saft?
- BEHÖVER du en av varje färg, går det åt så mycket vinbär?
- Mjöldagg, vinbärsgallkvalster och bladlus...
- Frisk eller god (eller både och?)
- Hyfsad smak även i halvskugga

SVARTA:

Delikatessnaja – Zon 1-4. Mycket god!

Intercontinental – Zon 1-5. Stora, söta bär, mycket god

Petter E – Zon 1-5 (6), frisk och tidig

(Balsgård Martin)

Hallon: (ca juli-augusti)

Sommarhallon, hybridhallon (hösthallon ca sept tills frost)

Sommarhallon

- Kan skicka ut mycket rotskott
- Blommar och ger skörd på tvåårsskott
- Kan behöva bindas upp/stödjas
- Taggfri?

RÖDA:

Glen Ample E zon 1-4 (taggfri)

Preussen E zon 1-5

Haida E zon 1-6



© Trädgårdstrollet

Körsbär (ca juli-aug)

Sötkörsbär för färskkonsumtion eller surkörsbär till saft & sylt?

Självfertila sorter:

- Skillnad i växtsätt
- Självfertil eller ej?
- Träd eller buske?
- Pelarträd?
- Familjeträd?

- Hur mycket plats har du:
- Stark eller svag grundstam?

SÖTKÖRSBÄR -
Lapins E zon 1-3
Madissons Rosy zon 1-5
Stella E zon 1-3 (4)

SURKÖRSBÄR -
Fanal E zon 1-3
Skuggmorell E Morello zon 1-5
Nordia E zon 1-6

Krusbär (ca augusti)

- Självfertila = en buske räcker
- Mjöldagg?
- Mer eller mindre håriga bär
- Mer eller mindre taggiga

Invicta E Zon 1-4, motståndskraftig mot krusbärsmjöldagg

Martlet E Zon 1-4, motståndskraftig mot krusbärsmjöldagg

Tatjana Zon 1-4, nästan taggfri, motståndskraftig mot krusbärsmjöldagg



Persika (augusti)

- Härdighet?
- Friland, växthus eller kruka?
- Träd eller spaljérad?

Frost & Riga (Ice Peach mfl)



Riga



Sommaräpplen



Transparente
Blanche



Red Moon

- Stark- eller svag grundstam?
- Pollineringskompis /familjeträd?
- Kronträd, pelarträd eller spaljé?

- Färskt, mos, och must

- Transparente Blanche
- Trulsa E
- Lovisa E (självgallrande)



Päron (aug-sept)

- Får du plats med flera träd?
- Självfertil /inte?
- Kronträd, pelarträd eller spaljérad?

SJÄLVFERTILA:

Suvenirs Zon 1-5 tidig, stor, kan lagras några veckor

Pepi Zon 1-5 frisk, tidig

Moskovskaja Zon 1-5 aug-sept

Forssin Zon 1-5 höstsort

Lagringsbara: Karamelnaja, Pamjat-Zhegalova,
Vinter-Williams, Liegel, Påskpäron mfl.

Björnbär (ca juli-augusti)

- Med eller utan taggar?
- Kan du erbjuda nåt att klättra på? (platt spaljé eller båge?)
- Ampelbjörnbär (vinterförvaring?)

Loch Tay E Zon 1-2 juli-aug

Baby Cakes Zon 1-2 juli-sept

Black Satin Zon 1-4 sept-okt

(Sammetsbjörnbär Zon 1-6)



Amerikanska blåbär/hybridblåbär

(juli, aug, sept)

- Törstiga!
- Vill ha surjord + surgödsel
- 2-3 olika sorter för bättre pollinering
- Enorm variation!

Emil E Zon 1-5 (juli-aug)

Putte E Zon 1-5 (aug)

Pelle E Zon 1-3(4) (aug-sept)

© Trädgårdstrollet



Amerikanska blåbär + Allåkerbär



Allåkerbäret är resultatet av en korsning av två vilda bär (alaskahallon och åkerbär) som togs fram vid försöksstationen i Öjebyn av Gunny Larsson 1953-1978

Allåkerbär behöver pollineringskompisar

Törstig marktäckande surjordsväxt

Anna + Beata & Sofia

Astra + Aura



Plommon (ca aug-sept)

- Pollineringskompis /självfertil?
- Härdighet
- Hur mycket plommon ids du äta...?

Herman E Zon 1-3 självfertil (början av aug)

Opal E Zon 1-4 självfertil (aug-sept)

Reine Claude dOullins E Zon 1-4 självfertil (aug-sept)

Victoria E Zon 1-3 självfertil (sept)



Jubileum Zon 1-3 delvis självfertil (mitten av sept)

Vindruvor (ca aug-sept)



- Finns bra sorter som inte behöver växthus: Zilga E, Spulga, Sukribe
- Surjord + surgödsel
- Behöver bindas upp + nåt att klättra på
- Kräver en hel del beskärning!

Hösthallon (Sept-frost)

- Elektra E Zon 1-3, mkt stora
- Diana E Zon 1-2, produktiv
- Autumn Bliss E Zon 1-2, frisk
- Polka E Zon 1-2, tidig, produktiv



Diana E

Havtorn (ca aug-sept)

- Tänk på vindriktningen!
- 1 hane till 5-9 honor
- Blommar de samtidigt?
- Rotskott
- Tornar
- Långa bärskaft

Eva (+ Otto) zon 1-6 stora bär, nästan tornfri, lättplockad,
11 i brix

Lotta E (+ Svenne) zon 1-4 produktiv, lättplockad, sötare
än Julia, en del rotskott, aug-sept

Julia E (+ Romeo)zon 1-5 stora bär, lättplockad, mindre
rotskott, aug-sept



Höstäpplen & Vinteräpplen

- Skillnad?
- Gamla sorter vs moderna sorter
- Vill/kan du lagra?
- Stark/svag grundstam?

MODERNA: Aroma E zon 1-4 kan lagras till jul,

Folke E zon 1-4 kan lagras till april-maj

ÄLDRE: Gul Richard, Melon



Aroma

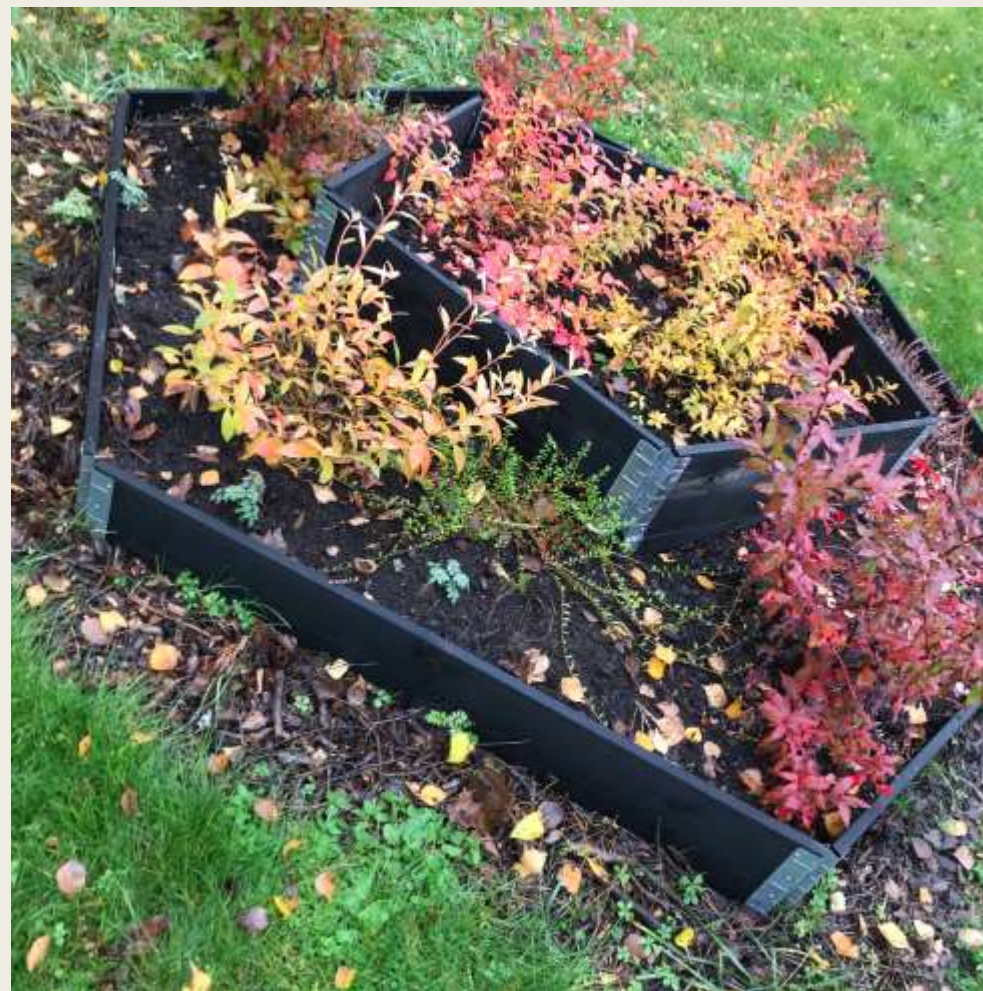


Gul Richard

Kombinera mera!

Går att samplantera


- Amerikanska blåbär + allåkerbär
- Amerikanska blåbär + tranbär
- Äppelträd + ramslök
- Fruktträd + smultron
- Bärbuskar + smultron





Mål



Äta något eget alla årstider

TEORETISK MALL:


 **ÅRET RUNT/VÅR** : Från frysen, must, saft, sylt, torkat, →
rabarber

 **TIDIG SOMMAR**: blåbärstry, smultron, tidiga jordgubbar →

 **SOMMAR**: smulgubbar, mittisommaren-jordgubbar, vinbär, hallon, körsbär →

  **SENSOMMAR**: krusbär, björnbär, persika, plommon, päron, sommaräpplen, vindruvor, amerikanska blåbär →

 **HÖST**: höstrabarber, sena jordgubbar, hösthallon, höstäpplen, havtorn (skördar vinteräpplen och lagringspäron) →

 **VINTER**: lagrade vinteräpplen & päron (som plockades i höstas), från frysen, must, saft, sylt, torkat →

PRAKTISKT EXEMPEL:

Rabarber Spangsbjerg, äppelmust, blåbärstry-sylt, torkade päron & äpple

Aurora, Jugana, Boreal Beast, Baron von Solemacher, Honeoye E

Rebecka E, Mieze Schindler, Polka E, Petter E, Jonkheer van Tets, Gullan, Aili,

Glen Ample E, Stella E

Martlet E, Black Satin, Riga, Victoria E, Pepi, Lovisa E, Sukribe, Emil E, Putte E, Pelle E

Apple Delight, Malwina, Elektra E, Katja E, Lotta E (Aroma E, Folke E)

Äpple Aroma E, Folke E, päron Karamelnaja (zon 1-4)

Mall:

April, juni, juli:

- 🌿 Rabarber: Barbro E
- 🌿 Blåbärstry: Aurora, Jugana, Boreal Blizzard
- 🌿 Tidig Jordgubbe: Honeoye E
- 🌿 Smultron: Rügen, Rödluvan E

Juli, augusti

- 🌸 Mittisommaren jordgubbe Polka E
- 🌸 Vinbär
- 🌸 Sommarhallon Glen Ample E, Preussen E
- 🌸 Sötkörsbär Lapins E, Stella E, Madissons Rosy
- 🌸 Surkörsbär Skuggmorell Morello, Nordia, Fanal
- 🌸 Krusbär Invicta E, Martlet E, Tatjana,
- 🌸 Persika Frost, Riga
- 🌸 Sommaräpple Trulsa E, Lovisa E, Ttransparente Blanche
- 🌸 Päron Suvenirs, Pepi, Moskovskaja
- 🌸 Björnbär Baby Cakes, Loch Tay E, Black Satin

Mall:

Augusti, september, oktober:

🍁 Amerikanska blåbär

🍁 Plommon

🍁 Vindruvor

🍁 Hösthallon

🍁 Höstäpple

🍁 Havtorn

Vintertid:

❄️ Lagrade päron

❄️ Lagrade vinteräpplen

❄️ Från frysen

❄️ Saft

❄️ Sylt/marmelad

❄️ Torkat

Av vad/när får du för lite?

Av vad/när får du för mycket?

Kan du byta med någon?

(Äpplen mot plommon?)



Du ska både orka sköta och skörda:

- (plantering)
- Vattning
- Gödsling
- Beskärning



Du ska både orka sköta och skörda:

Vårvinter & Vår

- Skydda tidig blom mot vårfrost?
- Vårgödsling med kväve (N)
- Se över uppbindning
- Beskärning (ej stenfrukter)
- Etableringsbeskärning (nyplanterat)
- (Sommar: VATTNING!!!)

Sensommar & höst

- Höstgödsling med fosfor och kalium (PK)
- Skörda skörda skörda!
- JAS-beskärning (efter skörd)
- Stamskydd mm på plats inför vintern
- (Vintern: ev trampa ner snö, skaka loss snö, se över stamskydd)

Skördetips för stora mängder:

- Styckfrys - till smoothie eller senare saft/syltkokning i vinter
- Sylta
- Safta
- Musta – boka tid (ej bara äpplen)
- Juicer – råsaft ("rivet" i kakor/bröd/müsli)
- Torka
- Byt skörd med någon!!!



Inspiration: våga odla annorlunda

- Ampel – björnbär, dvärgrabarber
- Busksorter – körsbär, äpple
- Hybridsorter – ”mittemellanhallon”
- Spaljé
- Gång – äpple, päron
- Portal – björnbär, kiwi, nypon
- Häck (busk, pelar, fristående spaljé)
- Dvärgträd
- Pelarträd – äpple, päron, plommon, körsbär, fläder
- Familjeträd osv...



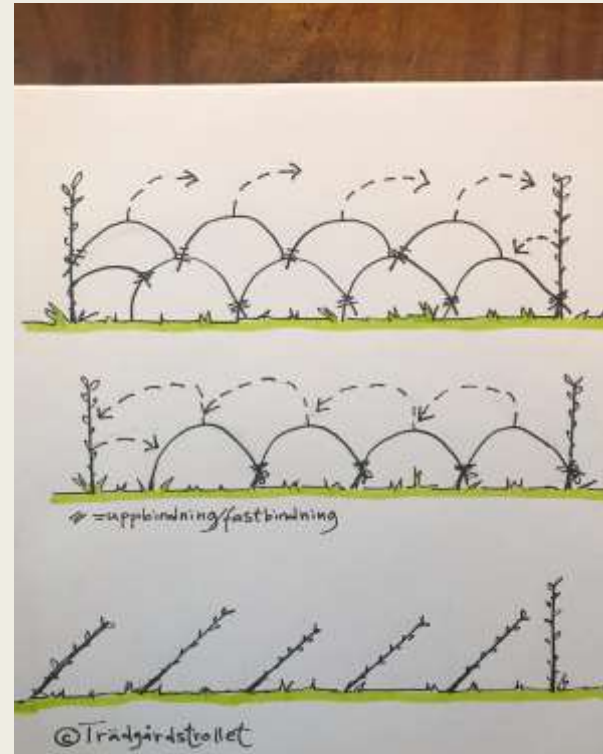
Inspiration



Inspiration



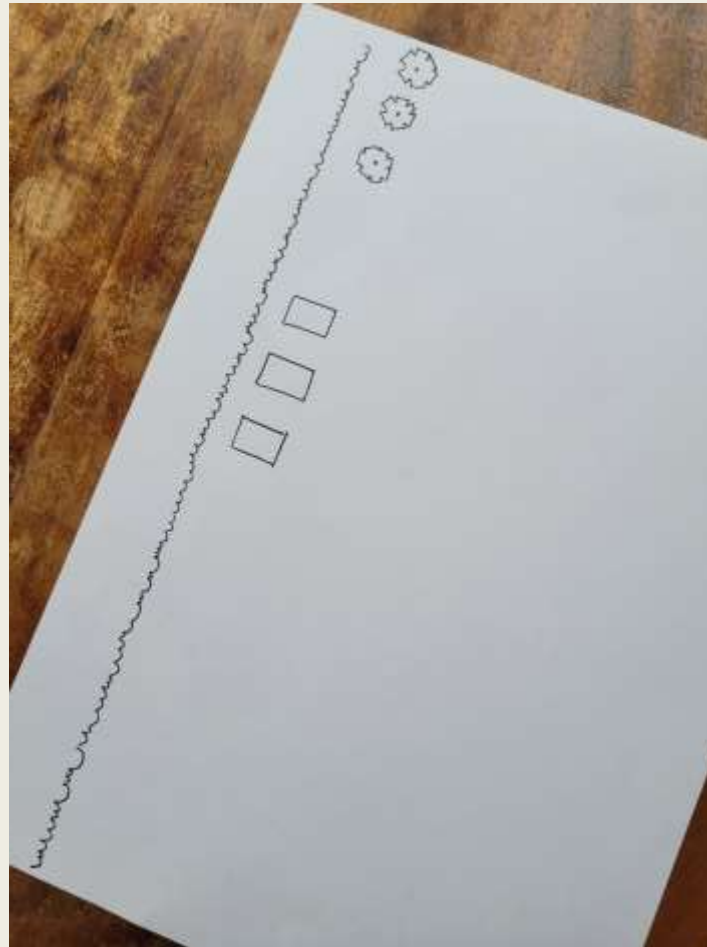
Inspiration



Pelarträd och portaler



Hemma hos mig



Jag har:

- Rabarber
- Blåbärstry
- Jordgubbar + smultron + smulgubbar
- Bärhäggmispel
- Vinbär
- Sommarhallon
- Sötkörsbär
- Surkörsbär
- Krusbär
- Persika
- Sommaräpplen
- Fläder
- Päron
- Björnbär
- Amerikanska blåbär
- Allåkerbär
- Tranbär
- Plommon
- Vindruvor
- Hösthallon
- Höstäpplen
- Havtorn
- Vinteräpplen

Mest krävande i stor stil:

- Rabarber
- Blåbärstry
- **Jordgubbar + smultron + smulgubbar**
- Bärhäggmispel
- Aronia
- Vinbär
- **Sommarhallon**
- Körsbär
- Krusbär
- **Persika**
- **Sommaräpplen**
- (Fläder)
- Päron
- Björnbär
- **Amerikanska blåbär**
- **Allåkerbär**
- **Tranbär**
- Kiwi
- Plommon
- **Vindruvor**
- **Hösthallon**
- Höstäpplen
- (Havtorn)
- **Vinteräpplen**

Minst krävande plantor: (latsmart val)

- Rabarber (behöver förädlas)
 - Aronia (ingen smakhöjdare som färsk)
 - Blåbärstry
 - Vinbär
 - Krusbär
-
- Pelarträd (äpple, päron, plommon, körsbär)
 - Buskäpple, buskkörsbär

Men INTE dvärgträd, eftersom...

”Villhöver:”

- Aprikos för zon 5
- Nektarin för zon 4
- Mullbär
- Nötter

- Fler spaljéer...



Mitt mål:

Skötsel – lite året runt



(beskära vårvinter, kolla gnagskydd, trampa ner snö runt, vårgödsla, gallra frukt, beskära JAS, höstgödsla)

Skörd – lite till frukostskålen året runt



(koka nu eller koka sen)

Bubblare:

Allåkerbär

(Aronia – Viking till juice, marmelad, gelé)

Bärhäggmispel

(Kiwi – Jenny, Issai)

Körsbärskornell

Körsbärsplommon

(Kvitten)

Svarthallon

Mullbär Mulle E

Nypon (rosor) – Hansa, Örträsk, Fru Dagmar Hastrup

Fläder - Haschberg (saft på blommor och bär)

Nötter (hasselnötter, valnötter, hickory mm)

(Tranbär)

(medelhavsväxter: citrus, fikon, oliver mm)



Tips på inköpställen:

- Svartbäckens
- Puttmyra
- Råveboda
- Blomqvist
- Gränna Plantskola
- Trädgårdscentrum i Tierp (köper in från bl a Blomqvist, Wickmans mfl)
- Sven Plasgård – päron
- Trädgårdsmässan Nordiska Trädgårdar – Pomologiska Sällskapets monter
- Cramers Blommor (webshop)

Boktips:

- Skogsträdgården – Philipp Weiss & Annevi Sjöberg
- Våra fruktsorter – Leif Blomqvist
- Våra päron, plommon och körsbärssorter – Anton Nilsson
- Odlafrukt & bär – Åke Truedsson
- Svenska äpplen – Görel Kristina Näslund & Ingrid af Sandeberg
- Självhushållning – John Seymour
- + Sortguiderna på trädgårdstrollet.se

© Trädgårdstrollet



Frukt & Bär i podden:

Krusbär – Martin Ragnar #8

Päron – Niklas Medin #9

Cideräpplen – John Taylor #10

Rabarber – Ingar Nilsson #25



© Trädgårdstrollet

Frågor?



Onlinekurser på Skillbreak.com



Tack för mig!



Trädgårdstrollet

- Instagram: @tradgardstrollet_
- Youtube: Trädgårdstrollet
- www.tradgardstrollet.se

© Trädgårdstrollet

